

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Снежана Христова Николова

относно дисертационен труд на тема „Дидактически модели в обучението на деца от аутистичния спектър (13-16-годишна възраст)”

за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по докторска програма Специална педагогика, в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика

Докторант: Анастасия Карадзоглу

Научен ръководител: Проф. д.п.н. Добринка Лукова Годорина

1. Актуалност на проблема

Съществуват различни терапевтични интервенции за деца с разстройства от аутистичния спектър. Необходимостта от научни изследвания в тази област е навременна. Тематиката на дисертационната разработка е актуална и интересна най-вече в научно-приложен аспект, а също и предвид нарастващия брой деца с нарушения от аутистичния спектър. Нейната значимост се свързва с обстоятелството, че е насочена към придобиване на знания, коригиране на предизвикателното поведение и изграждане на емпатия у деца от аутистичния спектър чрез прилагане на авторски дидактически модел „KABES”.

В настоящото изследване обект на внимание е обучението на ученици от аутистичния спектър. Акцентът на изследователската работа предизвиква очаквания, свързани с използването на комикса като дидактическо средство, което да осигури по-добри образователни резултати, в сравнение с традиционния начин на преподаване, базиран на програмите и учебниците за масовото училище при тези ученици. В този смисъл, актуалността на темата и нейната дисертабилност са безспорни.

2. Познаване на проблематиката от докторанта

Докторантката познава състоянието на проблематиката в пълнота и осъществява интерпретативен анализ на теоретичните постановки и приложението им в практиката. Демонстрира се компетентност за работа с източници на научна информация.

3. Характеристика на дисертационната разработка

Дисертационният труд е в общ обем от 303 страници, включително

приложенията, които заемат 84 страници. Библиографията съдържа 258 заглавия на латиница и български език. Отговаря на изискванията за докторска дисертация в съдържателно и количествено отношение.

Дисертационният труд има класическа структура. Състои се от Увод, три глави – две теоретични глави и една глава представяща ефективността на приложението на модела „KABES”, Заключение, препоръки и перспективи, Литература, 21 Приложения, в които са представени Анкетна карта за учители; Анкетна карта за родители, Работни листове за учениците за оценка на вероятното усвояване на знания, Комуникационни разговори, Комикс – модул „Одисей”, и таблици с данни, отразяващи резултати от проведеното изследване и др.

Първите две теоретични глави са логически свързани. Те коректно и последователно представят основните постановки по изследвания проблем. Първа глава акцентира върху разстройствата от аутистичния спектър, представя се Теория на менталните състояния и се описват дидактически модели и ефективни средства за обучение на ученици от аутистичния спектър.

Втора глава изцяло е посветена на авторския дидактически модел „KABES”, като в началото е предадена същността на комиксите и релацията комикси – ученици от аутистичен спектър, след което в детайли е разработен авторския модел в дидактичен контекст.

Трябва да се отбележи, че теоретичните глави на дисертационния труд са задълбочено и систематизирано разработени.

Методологията на изследването е представена в трета глава на дисертационната разработка. За реализирането ѝ е избран личностно-ориентираният подход.

За постигането на целта на експеримента, докторантът си поставя изследователски задачи, част от които са:

- ✓ изследване на нагласите и мненията на родителите и учителите относно обучението на учениците им с аутизъм чрез предложения модел;
- ✓ анализ на постиженията на учениците след прилагането на разработения дидактически модел, основан на приложението на книга с комикси в обучението;
- ✓ оценка на промените при усвояването на знания, преодоляване на провокативното поведение и изграждането на умения за емпатия у учениците с аутизъм.

Целта на проучването и изследователските задачи са коректно определени и

кореспондират с формулираната хипотеза.

Групата на респондентите включва 30 родители на деца от аутистичния спектър и 30 специални педагози, които имат подходящ преподавателски опит в обучението на такива деца. За провеждането на дидактическият експеримент са сформирани две групи деца от аутистичния спектър на възраст между 13 и 16 години въз основа на целевия метод за подбор – контролната група от 3 момичета и 7 момчета и експериментална група – от 4 момичета и 16 момчета. Тези ученици се обучават в училище за деца със специални образователни потребности в Гърция, където, според училищната документация, проявяват качествени отклонения по отношение на социалното разбиране, комуникацията и поведенческата адаптация при различни социални условия.

След осъществения анализ на теоретичните изследователски източници по проблема и изработването на концептуална рамка на изследването, етапите на изследване са:

1) Провеждане на констатиращо изследване чрез анкетиране на родителите и учителите относно техните нагласи и очаквания за обучението на децата от аутистичния спектър по разработения модел;

2) Провеждане на дидактически експеримент за приложението и измерването на ефективността на разработения модел с използване на комикси при обучението на деца от аутистичния спектър;

3) Извеждане на констатации, обобщения, изводи, препоръки и перспективи от проведеното теоретико-експериментално изследване.

Резултатите от изследването са анализирани с пакет за компютърен статистически анализ SPSS; метод за тематичен анализ на качествените данни; и по-специално се използва Хи-квадрат тест за независимост, метод на прилагане на теста Хи-квадрат на Пийърсън за сравнителни данни и метод за прилагане на независим тест: Т-тест-Тест на Левин за равенство на отклоненията при извършване на сравнителен анализ на средствата за обучение на учениците.

Резултатите от анализа на данните са презентирани чрез 9 таблици и 77 диаграми. Интерпретацията на данните и направените обобщения са по посока на издигнатата хипотеза. Изведени са препоръки и перспективи с практическа стойност за педагогическата практика.

4. Приноси на дисертационния труд

Формулираните от Анастасия Карадзоглу научни приноси са разделени на:

✓ *Теоретични* приноси. Представени съвременни дидактични модели за обучение на ученици от аутистичния спектър; използване на комикса като образователен инструмент и най-значимия принос – *създаване на ефективен иновативен дидактически модел „KABES”, създаващ възможност за подобряване на академичните знания, поведение в клас и умения за емпатия на ученици от аутистичния спектър.*

✓ Приноси с *практико-приложен характер* – приложен е авторски модел за подобряване постиженията на учениците, който обогатява педагогическата практика.

5. Препоръки и въпроси

Бих препоръчала на Анастасия Карадзоглу да представи дидактическия модел „KABES” в следващи свои публикации, за да го популяризира сред работещите специалисти с деца от аутистичния спектър в Република Гърция.

Въпросите ми към докторанта са:

✓ Как възнамерявате да използвате резултатите от извършеното изследване в бъдеще и как то би могло да допринесе за по-активното включване на дидактическия модел „KABES” в различни учебни заведения, в които се обучават деца от аутистичния спектър, в Гърция?

✓ Смятате ли, че този модел може да стане част от инструментариума, с който работят специалните педагози?

6. Публикации по темата на дисертационния труд

Анастасия Карадзоглу има 4 самостоятелни публикации по темата на дисертационния труд в периода 2015 – 2017 г., публикувани в сборници от конференции и образователни форуми. В тях са представени теми, отнасящи се до диагностиката, особеностите и обучението на децата с нарушения от аутистичния спектър.

7. Оценка на автореферата

Авторефератът отразява в синтезиран вид основните постановки на дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Считаю, че той е адекватен на разработката и обективно отразява основните резултати и изводи, получени в дисертацията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд показва, че докторант Анастасия Карадзоглу притежава теоретични знания и професионални умения по Специална педагогика, като

демонстрира качества и компетентности за самостоятелно научно изследване. Дисертационният труд съдържа резултати от теоретически и практически характер, които са принос в науката.

Считам, че дисертацията отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав н Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ЮЗУ „Неофит Рилски”.

Предвид гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка и предлагам на Научното жури да присъди **образователната и научна степен „доктор”** на ЮЗУ „Неофит Рилски” на **Анастасия Карадзоглу** в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Специална педагогика.

09.01.2019 г.

гр. Шумен

проф. д-р Снежана Николова